

Sabahattin Zaim ile
İKTİSAT TOPLUM VE SİYASET

İktisat Yayınları – 40
İktisat Düşüncesi Dizisi – 10

Faruk Taşçı, *Sabahattin Zaim ile İktisat Toplum ve Siyaset*

Yayına Hazırlayan: Merve Akkuş Güvendi
Musahhih: Muhammed Aydın

Tasarım: Seyfullah Bayram
Görseller: Halil İbrahim Sarıoğlu

Baskı: Sarıyıldız Ofset - Sertifika No.: 23593
İvedik Ağaç İşleri San. Sit.
1354. Cad. 1358. Sok. No.: 31 Ostim / Ankara
1. Baskı: İstanbul, 2019
ISBN: 978-605-69072-9-6

© İktisat Yayınları, 2019
Bütün yayın hakları saklıdır. Kaynak gösterilerek tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

İktisat Yayınları
Rasimpaşa Mah. Rıhtım Cad. Nemlizade Sok.
Güleryüz Apt. No:9 Daire:3 Kadıköy / İstanbul
Tel / Faks: +90 (216) 418 20 10
www.iktisatyayinlari.com

İktisat Yayınları Nobel Akademik Yayıncılık ve İslam İktisadi Araştırma Merkezi'nin ortak markasıdır.

KÜTÜPHANE BİLGİ KARTI

Taşçı, Faruk
Sabahattin Zaim ile Toplum, İktisat ve Siyaset Röportajlar
1. Baskı, xiv + 238 s., 13.5 x 21 cm
Kaynakça var.
ISBN -978-605-69072-9-6
1. İslam İktisadi 2. İktisadi Düşünce 3. İktisat Kurumları

Sabahattin Zaim ile
İKTİSAT TOPLUM VE SİYASET

Derleyen
Faruk Taşçı

İktisat Düşüncesi Dizisi

Bu dizide, iktisadi düşünce ile ilgili tarihsel ve güncel eserlere yer verilmektedir. Dizide iktisat düşüncesinin geniş ilgi alanında dinler, medeniyetler, isimler, ekoller, kuramlar ile ilgili detaylı incelemeler ve karşılaştırmalı çalışmalara yer verilecektir

Dizideki Diğer Kitaplar

S.M. Hasanuzzaman, *İslam İktisadının Fıkhi İlkeleri*

Zafar Iqbal, *Adalet: İslami ve Batılı Perspektifler*

Hamdi Çilingir, *Vakıfta Amaç: Hanefi Vakıf Hukuku Çerçevesinde Bir İnceleme*

M. Akram Khan, *İslam İktisadının Sıkıntıları: Güncel Durum ve Geleceğin Bir Analizi*

M. Umer Chapra, *İktisadın Geleceği: İslami Bir Bakış*

M. Akram Khan, *İslam İktisadının Sıkıntıları: Güncel Durum ve Geleceğin Bir Analizi*

Fatih Savaşan, Fatih Yardımcıoğlu, Süleyman Kaya, Şakir Görmüş, *İslam İktisadi Üzerine Söyleşiler*

Syed Haider Nawab Naqvi, *Ahlaklı Olmak ve İnsanın Esenliği Üzerine Görüşler: İslam İktisadına Bir Katkı*

Monzer Kahf, *İslam İktisadının Temelleri: Kurumlar ve Kuramlar*

Rauf Azhar, *İslam İktisadının Ekonomisi*

Dizide Yayınlanacak Diğer Kitaplar

Group of Researchers, *Uluslararası İktisadi Kriz: İslami Perspektiften Bir Değerlendirme*

Seif Ibrahim Tag el-Din, *İslam İktisadının Temelleri*

Seif Ibrahim Tag el-Din, *Piyasa Ekonomilerinin Temel Gayeleri*

Faruk Taşçı

1982 yılında Rize-Pazar'da dünyaya geldi. Lisans eğitimini Boğaziçi Üniversitesi Sosyoloji Bölümü'nde (2005), yüksek lisansını (2007) ve doktorasını (2011) İstanbul Üniversitesi Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü'nde bitirdi. Aynı bölümde Aralık 2006–Mayıs 2012 arasında araştırma görevlisi olarak çalıştı. 2015'ten bu yana Doçent olan Taşçı'nın *Sosyal Politikalarda Can Simidi: Sosyal Yardım* (Nobel Yayınları, 2010), *Sosyal Politika Ahlakı* (2. bs., Kaknüs Yayınları, 2017), *Türkiye'de Sosyal Politika ve Dönüşüm: Zihniyet, Aktörler ve Uygulamalar* (SETA Yayınları, 2017), *Sosyal Politikada Dezavantajlı Gruplar: Tarih, Yaklaşım ve Uygulama* (Kaknüs Yayınları, 2018) adlı telif kitapları yanında *Türkiye'de Sosyal Politika Aktörleri: Zemin ve Uygulama* (Editör, Nobel Yayınları, 2017) adlı editör kitap ile *Devletin Ekonomideki Rolü: İslami Bir Bakış Açısı* (M.N. Sıddıki, İktisat Yayınları, 2018) adlı çeviri kitabı bulunmaktadır. Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi'nin de editörlüğü yürüten Taşçı'nın sosyal politika alanında birçok ürünü bulunmaktadır ve İslam'da ekonomi ve şehir gibi konular ile de ilgilenmektedir.

İçindekiler

Önsöz	ix
Sabahattin Zaim	xiv
BİRİNCİ KISIM: İNSAN VE TOPLUM	
Bir Göçmenin Değil Bir Muhacirin Serüveni	3
Bozulan Dünyada Yolunu Şaşırmamak: Büyüklerin Duası ile...	29
Tasavvuf, İnsan ve Toplum	45
İKİNCİ KISIM: İNSAN VE İKTİSAT	
Homoeconomicustan Makyavelizm'e İslam Dünyası	55
Homoeconomicusa Karşı Fıkıh ile İktisat Terkibinde Faizsiz İktisat Sistemi	63
İslam Bankası: Bünyedekilerin İyi Müslüman Olduğu İktisadi Kurum	75
İslami Bankacılığın Meseleleri	81
Yabancı Sermaye	89
Nüfus Meselesini İslam'ın İhtiyaç Hiyerarşisi Üzerinden Anlamak	103
İktisadi Kalkınmayı Asr Sûresi ile Noktalamak	113

ÜÇÜNCÜ KISIM: İKTİSAT VE SİYASET

Siyasi, Sosyal ve İktisadi Hürriyet Ortamı: Dış ve İç Saikler	131
İslam Dünyasında Toplumsal Uzlaşma: Sermaye, Bürokrasi ve Ordunun Milletle Bütünleş(eme)mesi	141
İslam Dünyasında Kimlik Problemi ve Çıkış Yolu Olarak Ortak Payda Zarureti	153
1920'lerden 1990'lara "İslam Devleti" Meselesi: Tedricî Tekâmül	163
Sovyetler Sonrası Türk-İslam Dünyası İçin Yapılması Gerekenler	177
1990'lar Sonrası İslam Dünyası İçinde Osmanlı'nın Devamı Olarak Türkiye Cumhuriyeti	189
İslam Dünyasını Parçalayıcı Fitne Olarak Körfez Buhranı ve Arap Birliği	203
Balkanlar Coğrafyasının Kaybı Osmanlı'da Değil Cumhuriyet Döneminde	215
Siyasi ve İktisadi Bağımsızlık Bağlamında Türkiye'nin Avrupa Birliği Hikâyesi	225

Önsöz

Sabahattin Zaim'i Tanımak

Sabahattin Zaim, nevi şahsına münhasır bir insan. Kendisiyle ilk defa hemhâl olanların “keşke daha önceden tanımış olsa idim” dedikleri biri. 2005 yılının soğuk bir Ocak ayında Boğaziçi Üniversitesi’nde ilk defa kendisini dinleme imkânı bulduğumuzda o “keşke”yi bize de dedirten...

O günden sonra kendisini tanıyabilmek için çok uğraş verdik çünkü bir insanı tanımak birçok şey gerektirir idi ve böyle nevi şahsına münhasır insanları tanımak daha fazla bir çaba gerektirmekte idi.

Öncelikle Sabahattin Hoca’nın “İslam iktisadı” alanı etrafında ortaya koyduğu eserleri çıktı karşımıza. Çok filozofik olmayan, sade, basit ve etkileyici ifadelerden müteşekkil bir çerçeve sunmaktaydı bu eserlerinde. Hemen hepsi kendisinden sonrakiler için yol gösterici, cesaret verici, alan açıcı, giriş mahiyetinde bir anlayış ve dert ile yazılmış gibi idi. Sanki ortada bir sehl-i mümteni sanatı var idi tıpkı Yunus Emre’nin beyitleri gibi yani yazdıklarının yazılması kolay görünen ama benzeri ortaya konmaya kalkılınca zor olduğu anlaşılan gayet özlü ifadeler...

Sonra çalışma ekonomisi sahasındaki başyapıtları, bizi bizzat aynı adı taşıyan İstanbul Üniversitesi'ndeki bölüme yönlendirdi yani Hoca'nın asistanlığından emekli olduğu döneme kadar yıllarını verdiği bölümüne. Bölümünde ve birçok bölümde okutulan *Çalışma Ekonomisi* adlı ders kitabı ise bir nevi “bedel ödemeye hazırım” kitabı. Kitabın her bir kısmının/bölümünün girişinde, o kısımdaki konu ile alakalı ya ayet-i kerime ya hadis-i şerif ya da bir âlimin kelim-i kibarı. 1980 öncesi ortamlar düşünüldüğünde hele de İstanbul Üniversitesi söz konusu olduğunda zor zamanda yapılması kolay gibi görünen ama sonuçları itibarıyla bedel gerektiren bir iş; odasının camlarının taşlanarak kırılması bir yana fakülte akademik kurul toplantılarında fiilen üzerine yürünülmesi başka bir yana. Bir ders kitabı ile bir insanı tanımak, böyle bedeller olunca mümkün olabiliyor belki de...

Derken bölümde yüksek lisansa başladığımız dönemlere yakın bir tarihte daha çok Hoca'nın son dönemlerinde hizmetinde bulunan talebesi/asistanı Prof. Dr. Sedat Murat'ın ve talebesi İsmet Uçma'nın birlikte derledikleri *Türkiye'nin Yirminci Yüzyılı* adıyla Hoca'nın tüm makalelerini ihtiva eden üç ciltlik eser ortaya çıktı. Birinci cildinde; İslam iktisadı, İslam ve Türk-İslam dünyası ile alakalı makaleleri efradını cami, ağyarını mâni tarzda kaleme dökmüş diğer ciltleri de çalışma ekonomisi alanına meraklı olanlar için yol gösterici vesikalar gibi. Okudukça Hoca'yı daha yakından tanıma vesikaları...

Kısa zaman sonra bölüme de asistan olmuş idik ve bir nevi Hoca'nın “çantacısı” olarak bölümde ve yer yer Hoca'nın evinde koşturuyor idik. Her gördüğümüzde dibinden ayrılmama ve elinde olanları taşıyabilme adına bir işaret bekler, bir imkân doğsa ve bir ortam oluşsun isterdik. Elimizde değildi çünkü çekici idi ve çektiğçe de eritici idi! “Hocandan çok bilme” diye bizi ikaz ettiğinde de öyle idi, bize “yazabildiğin kadar yaz, korkma” dediğinde de öyle idi...

Hoca'yı tanıma adına kalan eksik parçalardan biri de Hoca'nın vefat etmesi ile birlikte yine Prof. Dr. Sedat Murat ve İsmet

Uçma önderliğinde *Bir Ömrün Hikâyesi* adıyla Hoca'nın hatıratı yayınlandı. Bu hatıratı sayesinde Hoca'nın ailesini, teşrikimesaisi olduklarını, birlikte seyahat ettiklerini ve aynı ortamları paylaştıklarını bizzat kendi kaleminden görmüş olduk ki böylece Hoca'yı daha yakından tanıma imkânımız oldu.

Sonra Hoca rahmetli oldu ama Hoca'yı daha yakından tanıma çabalarımız bitmedi. Hoca ile ilgili bir yerlerde bir şey duysak not ettik; Hoca'nın sohbetinde bulunanlardan Hoca'yı dinledik, Hoca'dan ders alanların derslerine girdik, Hoca ile küçük bir hatırası olanlardan o küçük hatırayı dinleyebilme adına çeşitli sofralara oturduk, çeşitli konferanslara katıldık.

Bir gün Hoca hakkında bir şeyler okurken fark ettik ki Hoca'nın röportajları var. Bir, iki, üç derken farklı mecralarda birçok röportajı olduğunu gördük. İki tanesi hariç de kendisinin eserlerinde görünür değil idi. İşte böyle böyle 19 adet röportajı toplamış olduk.

Bu röportajlar, Hoca'yı daha da yakından tanıma imkânı oldu bizim için. Daha evvel ortaya koyduğu eserlerini tamamlayan bir nevi eserlerinin kılcal damarları hüviyetinde. Hatıratında açtığı bir kısım bahisleri bazen tekrar ama yer yer de açıklayıcı tefsir gibi. Aynı mantık, makalelerini açma açısından da görünmekte. Röportaj (konuşma) dili olması hasebiyle de daha açık bir dil; ailesinden, ülkesinden, Türk ülkelerinden, İslam dünyasından açık ve net bir dil...

Özetle, okuyucu için faydalı, Hoca'yı daha yakından tanımak isteyenler için tatminkâr bir imkân olması ümidiyle bu tarz bir derleme fikrini kabul edip destekleyen Doç. Dr. Lütfi Sunar hocamıza ve kitabın oluşmasında her türlü teknik çalışmaları yapan Merve Akkuş Güvendi hanım kardeşimize müteşekkirimiz.

Faruk Taşçı
Ekim 2019, Üsküdar

Sabahattin Zaim

(1926-2007)

Sabahattin Zaim

(1926-2007)

Prof. Dr. Sabahattin Zaim, 1926 yılında Makedonya'nın İştik kasabasında doğdu. Ailesi ile birlikte 1934'te İstanbul'a göç eden Sabahattin Zaim yükseköğrenimini Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi İdari Şube kısmında 1947 yılında tamamladı. 1953 yılında İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Sosyal Siyaset Kürsüsü'nde asistan oldu ve tam 40 yıl boyunca aralıksız bir şekilde bu üniversitede doktor, doçent, profesör ve kürsü başkanı olarak görev yaptı. Suudi Arabistan'daki Melik Abdülaziz Üniversitesi'nde misafir öğretim üyesi, Sakarya Üniversitesi'nde de İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi'nin kurucu dekanı olan Sabahattin Zaim, 1998 yılında emekli olarak yarım asırlık akademik hayatını tamamladı. 1998-2000 yıllarında da YÖK üyeliği yaptı. Çalıştığı süre boyunca binlerce öğrenci ve bilim adamı yetiştiren ve bu nedenle hocaların hocası olarak anılan Prof. Dr. Sabahattin Zaim, 2007 yılının 9 Aralık tarihinde ebediyete intikal etmiştir.